

Warszawa, 23 grudnia 2024 r.

Protokół z posiedzenia Zespołu Doradczego do spraw Wdrażania Programu Fundusze Europejskie na Pomoc Żywnościową 2021-2027

W dniu 10 grudnia 2024 r. odbyło się posiedzenie Zespołu Doradczego do spraw Wdrażania Programu Fundusze Europejskie na Pomoc Żywnościową 2021-2027 (ZD FEPŻ) – zorganizowane w formie wideokonferencji. Posiedzenie Zespołu było częścią tzw. Dorocznego Spotkania Przeglądowego Wdrażania (Annual Review Meeting) Programu FEPŻ. Ze strony Komisji Europejskiej w posiedzeniu Zespołu uczestniczył Pan Jacek Wolski z Działu ds. Polski, Czech i Słowacji w Dyrekcji Generalnej ds. Zatrudnienia, Spraw Społecznych i Włączenia Społecznego.

Spotkanie otworzyła Wiceprzewodnicząca Zespołu – Pani Bogumiła Dertkowska, Zastępca Dyrektora Departamentu Pomocy Społecznej w Ministerstwie Rodziny i Polityki Społecznej (MRPiPS), rozpoczynając od podsumowania wyzwań, które w 2024 r. miały największy wpływ na realizację pierwszego Podprogramu w ramach FEPŻ, w tym opóźnień rozpoczęcia dystrybucji żywności oraz skutków powodzi z września 2024 r.

W pierwszej części spotkania Pani Olga Richter z Departamentu Pomocy Społecznej MRPiPS omówiła wyniki sprawozdania ośrodków pomocy społecznej – podsumowanie realizacji FEPŻ z perspektywy poszczególnych gmin. Jak wykazało sprawozdanie, w 2024 r. w oparciu o dane, którymi dysponowały OPS-y, kryteria kwalifikowania do Programu spełniało ok. 1,1 mln osób, natomiast skierowanie do odbioru pomocy żywnościowej odebrało nieco ponad 846 tys. uprawnionych. To istotny spadek w porównaniu z latami ubiegłymi. Dla porównania – w 2022 r. liczba uprawnionych była szacowana na ok. 1,4 mln osób, a faktycznych odbiorców na ok. 1,2 mln, natomiast w 2023 r. – uprawnionych było 1,1 mln osób, a odbiorców ok. 0,9 mln. Program był realizowany w 93% gmin w Polsce, przy czym największy udział gmin dotyczył województw lubelskiego, świętokrzyskiego, śląskiego i podlaskiego. Najstabilniej rozwinięta sieć dystrybucji wystąpiła w województwach: dolnośląskim, kujawsko-pomorskim i wielkopolskim. Pomoc żywnościowa nie była udostępniana łącznie w 172 gminach. Najczęstszym powodem (49%) był brak organizacji partnerskiej, a także brak zainteresowania tą formą pomocy (15%) i dodatkowe koszty dla ośrodka (7%). Ponad 1/5 wszystkich wskazań to „inne powody”, a wśród nich brak pomieszczeń magazynowych, brak kadry do obsługi dystrybucji oraz zabezpieczenie pomocy żywnościowej z innych źródeł, np. Programu Posiłek w szkole i w domu. Sprawozdanie wykazało systematycznie zwiększające się zaangażowanie ośrodków pomocy społecznej w charakterze organizacji lokalnych, bezpośrednio wydających żywność osobom najbardziej potrzebującym – aż 49% OPS pełniło tę funkcję w 2024 r. Wyniki sprawozdania były punktem wyjścia do dyskusji nad przyczynami – zarówno rosnącego udziału OPS w roli OPL, jak również zmniejszającej się liczebności grupy docelowej i liczby odbiorców końcowych Programu.

Pan Bartłomiej Kulisz z Caritas Polska zwrócił uwagę, że liczne raporty dostarczają danych o pogłębiającym się ubóstwie w Polsce w ostatnich latach i należy zintensyfikować działania

informacyjne w celu skutecznego dotarcia do odbiorców. Poruszył także kwestię wykluczenia komunikacyjnego potencjalnych odbiorców z gmin peryferyjnych, którzy nie mają możliwości dotarcia do miejsca wydawania żywności (w szczególności Polska Wschodnia). Doświadczenia Caritas nie wskazują na malejące zainteresowanie pomocą żywnościową – przeciwnie, odbiorców posiłków w jadłodajniach przybywa. Być może przyczyną jest niechęć do zgłaszania się do ośrodka po skierowanie, zwłaszcza że niektóre z nich prowadzą kwalifikację do Programu tylko w początkowej fazie dystrybucji żywności i nie chcą wydawać skierowań nowym odbiorcom na późniejszym etapie (np. w przypadku wydłużenia terminu dystrybucji przez IZ). Bardzo istotny dla sprawnego przebiegu dystrybucji jest proces poszerzania i „odmładzania” wolontariatu.

Pani Beata Ciepła, Prezes Federacji Polskich Banków Żywności zwróciła uwagę na grupę samotnych seniorów, którzy przekraczają kryteria uprawniające do pomocy społecznej i nie zgłaszają się po pomoc. Natomiast dla „stałych” klientów pomocy społecznej cenniejsze są np. zasiłki niż pomoc rzeczowa. Negatywny wpływ na zainteresowanie Programem miała ograniczona paczka w ostatnim podprogramie PO PŻ. Obecnie zainteresowanie systematycznie rośnie, ale w opinii Banków Żywności istnieje potrzeba dalszego urozmaicenia asortymentu produktów, aby zwiększyć atrakcyjność oferowanego wsparcia.

Pani Anna Wiśniewska-Mucha z PKPS zwróciła uwagę na złożoność przyczyn malejącej liczby odbiorców Programu. Kryteria dochodowe w pomocy społecznej nie odzwierciedlają na bieżąco postępującego wzrostu kosztów utrzymania. W szczególności ma to negatywny wpływ na sytuację samotnych osób starszych (dodatkowe koszty zakupu leków). Dla lepszego dotarcia do potrzebujących istotne jest zachęcenie gmin nieuczestniczących do przyłączenia się do Programu. PKPS podjął takie działania kierując pisma do poszczególnych gmin. Samorządy powinny mieć świadomość znaczenia pomocy żywnościowej dla mieszkańców, ale także dla samych gmin. Wsparcie potrzebujących z Programu może im bowiem pozwolić na przeznaczenie części posiadanych środków na inne wydatki niż np. na zasiłki celowe na żywność. Należy uświadamiać samorządy, że nawiązanie współpracy z organizacją pozarządową (np. udostępnienie miejsca do wydawania żywności) to obopólna korzyść. Dla zwiększenia atrakcyjności pomocy dla odbiorców trzeba dokonać zmian w asortymencie oferowanych produktów, lepiej dostosować do zmieniających się oczekiwań.

Pan Rafał Sakowski z PCK stwierdził, że zainteresowanie pomocą żywnościową nie maleje. Zmniejszają się natomiast możliwości dotarcia z pomocą do miejsc, gdzie zapotrzebowanie na nią jest największe. Problem nie dotyczy dużych ośrodków miejskich, gdzie infrastruktura i sieć organizacji jest dobrze rozwinięta. Małe peryferyjne miejscowości to największe wyzwanie i to nie tylko ze względu na niedostępność komunikacyjną. Dla małych organizacji przeszkodą są także obciążenia administracyjne związane z realizacją Programu. Doświadczenia powodziowe pokazały, że uproszczenie pewnych wymogów pozwala działać sprawniej, ale trudno oczekiwać, że w codziennej realizacji dystrybucji będą stosowane wyjątkowe środki (np. zrzucanie paczek z żywnością ze śmigłowca). Koszty dotarcia do miejsc peryferyjnych znacznie przekraczałyby wartość oferowanej pomocy. Inna kwestia to

Fundusze Europejskie
na Pomoc Żywnościową

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

obserwowany przez PCK brak zmienności grupy odbiorców na przestrzeni lat – przy czym w miejsce części „odpływających” nie pojawiają się nowi.

W kontekście wypowiedzi przedstawicieli organizacji partnerskich, Pani Bogumiła Dertkowska poinformowała o zmianie od 1 stycznia 2025 r. wysokości kryteriów dochodowych w pomocy społecznej o ok. 230 zł zarówno dla osób samotnie gospodarujących, jak i osób w rodzinach, co może mieć wpływ na poszerzenie grupy odbiorców Programu. Jednocześnie zadeklarowała gotowość do podjęcia działań na rzecz zwiększenia efektywności dotarcia z informacją na temat Programu do osób uprawnionych, w szczególności osób starszych. Jednym z pomysłów jest rozpowszechnienie krótkich ulotek za pośrednictwem instytucji, z których seniorzy najczęściej korzystają, np. POZ, kluby seniora, dzienne ośrodki wsparcia i inne. Inna kwestia do rozwiązania to nawiązanie kontaktu z gminami nieuczestniczącymi w Programie – stąd propozycja wystąpienia przez MRPiPS z pisemnymi apelami do poszczególnych samorządów, zachęcającymi do zaangażowania w realizację FEPŻ. Niemniej ważne jest uatrakcyjnienie oferowanej pomocy i zapewnienie produktów, które będą odpowiadać na zmieniające się oczekiwania odbiorców. Pani Bogumiła Dertkowska poinformowała, że już w styczniu 2025 r. niezbędne jest skomponowanie nowego koszyka produktów na potrzeby kolejnego Podprogramu, co tak jak dotychczas, nastąpi w ścisłej współpracy z organizacjami partnerskimi. W tym kontekście Pan Paweł Truszkowski, Zastępca Dyrektora Departamentu Wspierania Konsumpcji w KOWR odniósł się do wymogów jakościowych produktów, które na bieżąco podlegają kontroli. Uczestnicy spotkania zgodzili się, że chodzi o zwiększenie atrakcyjności asortymentu – zaoferowanie nowych artykułów, a nie zastrzeżenia do jakości.

Odnosząc się do jeszcze do wykluczenia komunikacyjnego oraz rosnącego udziału OPS jako OPL w Programie, Pan Bartłomiej Kulisz poruszył temat „cyklu życia organizacji lokalnych”, mający wpływ na fluktuację organizacji zaangażowanych w realizację Programu, Niezbędna jest szeroka współpraca pomiędzy sołectwami, OPS-ami i organizacjami pozarządowymi w celu poprawy efektywności dotarcia z pomocą, zwłaszcza w Polsce Wschodniej i na Podkarpaciu.

W następnej kolejności Pani Elżbieta Przybyszewska-Szczęsny, Naczelnik Wydziału w Departamencie Pomocy Społecznej, przedstawiła historię zmian kryteriów dochodowych uprawniających do pomocy żywnościowej na przestrzeni lat wdrażania Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014-2020, również w kontekście najnowszej waloryzacji od 1 stycznia 2025 r. Jak pokazują dane dotyczące osób korzystających ze świadczeń w pomocy społecznej, obserwujemy systematyczny spadek odbiorców, największy w przypadku rodzin z dziećmi. W 2023 r. z pomocy społecznej skorzystało 888 tys. osób, to o 2,4% mniej niż w roku 2022 i 8,9% mniej niż w roku 2021 (974 tys. osób). W tym kontekście do dyskusji skierowane zostało pytanie o wysokość progów dostępności do pomocy żywnościowej – czy obecne na poziomie 265% kryterium ustawowego powinno zostać utrzymane?

Fundusze Europejskie
na Pomoc Żywnościową

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Pan Bartłomiej Kulisz zwrócił uwagę, że pomoc z Programu, pomimo rosnących kryteriów dochodowych, nadal jest istotna – odciąża gospodarstwa domowe z części wydatków na żywność, co szczególnie uwidoczniło się ostatnio na terenach powodziowych. Pani Anna Wiśniewska-Mucha z PKPS dodała, że w obecnej sytuacji i przy rosnącej skali ubóstwa, wyższe kryterium do pomocy żywnościowej powinno zostać utrzymane. Pani Beata Ciepła (FPBŻ) również zgodziła się z tym zdaniem.

Następnie Pani Elżbieta Przybyszewska-Szczęśny przekazała podsumowanie dotyczące pism, które wpłynęły do IZ w 2024 r. Obowiązek ten wynika z regulaminu pracy Zespołu Doradczego i jest elementem procedury weryfikacji przestrzegania w Programie zasady horyzontalnej dotyczącej Karty Praw Podstawowych. Łącznie do MRPiPS skierowano łącznie 18 pism, z których zdecydowana większość (67%) dotyczyła interpretacji obowiązujących przepisów, w tym treści Wytycznych oraz przepisów krajowych. Autorami większości pism byli obywatele – odbiorcy pomocy żywnościowej. Skargi i wnioski stanowiły 1/3 pism, przy czym żadna skarga nie miała związku z naruszeniem przestrzegania KPP, a dotyczyła opóźnień terminu rozpoczęcia dystrybucji w Podprogramie 2023 i pojedyncze – odmowy wydania skierowania. W związku z takimi sytuacjami, IZ zobowiązała się do każdorazowego informowania OPS o zmianie terminów dystrybucji.

Pan Rafał Sakowski poinformował, że OPO bardzo często są pierwszymi i bezpośrednimi odbiorcami skarg od osób korzystających z Programu – zwłaszcza w przypadku opóźnień w rozpoczęciu dystrybucji. Osoby potrzebujące znają treść Wytycznych i wskazane w nich terminy, co w przypadku jakichkolwiek zmian wiąże się z rosnącą nieufnością do organizacji partnerskich i niezadowoleniem. Odnosząc się wypowiedzi, Pani Bogumiła Dertkowska podkreśliła, że pomoc w ramach Programu nie jest jedyną formą wsparcia dla potrzebujących, nie ma też charakteru ciągłego ze względu na swoją specyfikę (m.in. zamówienia publiczne).

Ostatni punkt dyskusji dotyczył przyszłości pomocy żywnościowej po 2027 r. Pan Bartłomiej Kulisz podkreślił potrzebę zacieśniania współpracy pomiędzy organizacjami a OPS-ami. Ofertę można ewentualnie uzupełnić o pomoc rzeczowa w postaci artykułów higienicznych. Bony żywnościowe nie są dobrym rozwiązaniem, gdyż nie zagwarantują takiego wymiaru pomocy jak żywność zakupiona do dystrybucji. Pan Rafał Sakowski z PCK potwierdził, że doświadczenia z realizacji przez PCK programów z voucherami są niezadowolające. Trzeba pamiętać o wykluczeniu cyfrowym niektórych odbiorców. Nie można zrezygnować z pomocy żywnościowej, bo ciągle jest potrzebna.

Nawiązując do wypowiedzi, Pani Bogumiła Dertkowska nawiązała do przykładu Litwy, która rozpoczęła od 2024 r. wdrażanie bonów w programie żywnościowym – warto przyjrzeć się tym doświadczeniom.

Pani Olga Filipiak-Wadas z OPS Warszawa-Wola zgłosiła postulat wprowadzenia artykułów higienicznych do Programu. Pani Anna Wiśniewska-Mucha z PKPS zarekomendowała utrzymanie pomocy w obecnym kształcie, również sposobu kwalifikowania odbiorców przez

Fundusze Europejskie
na Pomoc Żywnościową

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

ośrodki pomocy społecznej. Pani Beata Ciepła dodała, że bezpośredni kontakt z odbiorcą jest kluczowy, nie można zrezygnować z pomocy żywnościowej na rzecz bonów.

Spotkanie zakończyła Pani Bogumiła Dertkowska, deklarując zorganizowanie kolejnego posiedzenia Zespołu stacjonarnie w styczniu 2025 r., aby kontynuować rozpoczętą wielowątkową dyskusję.

Zatwierdziła:

Katarzyna Nowakowska
Podsekretarz Stanu w MRPiPS,
Przewodnicząca Zespołu
(-podpisano elektronicznie)

Fundusze Europejskie
na Pomoc Żywnościową

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

